

นักกฎหมายเล่าเรื่อง (Storytelling from Lawyer)

เล่าเรื่องคดีแพ่ง : สภาพบังคับทางกฎหมายของข้อสัญญาว่าจะ
ไม่นอกใจ

Civil Cases Telling: Legal Binding of Infidelity Clause

ภรณี เกราะแก้ว*

ผู้พิพากษาศาลจังหวัดปัตตานี สำนักงานศาลยุติธรรม

Poranee Krawkeo

Judge of Pattani Provincial Court of Justice

วันที่รับบทความ 4 มิถุนายน 2567; วันที่แก้ไขบทความ 9 กรกฎาคม 2567; วันที่ตอบรับบทความ 10 กรกฎาคม 2567

* นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; เนติบัณฑิตไทย สำนัก
อบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา; อีเมลติดต่อ k.poraneelaw1994@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ผู้เขียนได้รับแรงบันดาลใจจากการสัมผัสคดีแพ่งเรื่องหนึ่งคือคดีแพ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือ คดีมีโนสาเร่แต่เมื่อจำเลยยื่นคำให้การต่อสู้คดีกลับทำให้ประเด็นมีความยุ่งยากไม่ใช่คดีเล็กน้อยขึ้นมาทันใด อีกทั้งทำให้ผู้เขียนได้กลับมาทบทวนหลักกฎหมายพื้นฐานเรื่องนิติกรรมสัญญาซึ่งเห็นว่ามันน่าสนใจและเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษากฎหมายและนักกฎหมายทุกคนที่จะช่วยกันวิเคราะห์และร่วมกันหาคำตอบผ่านบทความฉบับนี้ไปด้วยกัน

คำสำคัญ: หลักอิสระทางแพ่ง; เสรีภาพในการทำสัญญา; ข้อสัญญาว่าจะไม่นอกใจ; ทันทับ

Abstract

This article is inspired by the author's experience in a civil case, specifically a petty case. However, the issue became unexpectedly complex when the defendant submitted his answer. This prompted the author to revisit fundamental legal principles of contract law, which she found to be intriguing and beneficial for both law students and lawyers. Through this article, the author aims to analyze these principles and invite readers to explore the answers together.

Keywords: Private Autonomy; Freedom of Contract; Infidelity Clause; Bond

1. บทนำ

คดีแพ่งที่ผู้เขียนนำมาเป็นภูมิหลังของเรื่องเล่าในบทความฉบับนี้มีตัวละครสมมติคือนางสาวแดงเป็นโจทก์ฟ้องขอให้นายดำชำระเงินตามสัญญากู้ยืมเงินจำนวน 300,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยตามกฎหมาย คดีดังกล่าวตามกฎหมายแล้วเรียกว่าเป็น “คดีโมโนซาเร่” ตรงกันกับภาษาอังกฤษว่า “Petty Case” ซึ่งคำว่า Petty แปลว่า เล็กน้อย¹ คดีโมโนซาเร่จึงหมายถึงคดีแพ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ คือ คดีที่โจทก์เรียกร้องเงินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ไม่เกิน 300,000 บาท คดีดังกล่าวนายดำต่อสู้คดีว่า นางสาวแดงกับนายดำเป็นคนรักกัน วันหนึ่งนางสาวแดงจับได้ว่านายดำนอกใจไปมีผู้หญิงคนอื่นจึงให้นายดำทำสัญญากู้ยืมเงินเอาไว้หนึ่งฉบับว่าถ้าหากนายดำนอกใจไปมีผู้หญิงคนอื่นอีกจะต้องชำระเงินให้นางสาวแดง 300,000 บาท สัญญากู้ยืมที่ทำกันไว้จึงไม่มีมูลหนี้ต่อกัน ขอให้ศาลพิพากษายกฟ้องของนางสาวแดงคือให้พิพากษานายดำไม่ต้องรับผิดชอบในเงิน 300,000 บาท นั่นเอง เป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าหากข้อเท็จจริงดังกล่าวถูกนำมาแต่งเป็นข้อสอบวัดผลในการสอบโดยเฉพาะระดับชั้นปริญญาตรีที่นักศึกษาสามารถให้เหตุผลทางกฎหมายผ่านทฤษฎีและแนวคิดเบื้องหลังที่เกี่ยวข้องโดยเสรีต่างจากการวินิจฉัยคดีที่ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีจะถูกผูกมัดให้ต้องวินิจฉัยไปตามประเด็นแห่งคดี² ตามคำฟ้องและคำให้การและให้เหตุผลเท่าที่จำเป็นเท่านั้น³ นักศึกษากฎหมายหรือนักกฎหมายผู้อ่านจะวินิจฉัยคดีดังกล่าวโดยให้เหตุผลทางกฎหมายอย่างไร

¹ Longdo dictionary, [ออนไลน์], 19 พฤษภาคม 2567. แหล่งที่มา: <https://dict.longdo.com/search/petty>

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142

³ พลภวิชัย พันธุ์คำเกิด, ข้อสังเกตการเลือกใช้เหตุผลทางนิติศาสตร์ในการเขียนตอบข้อสอบกฎหมายกับการเรียงคำพิพากษา, วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2562), หน้า 193.

2. นิติกรรมและสัญญา

ก่อนจะนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อเท็จจริงข้างต้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงหลักการทั่วไปในนิติกรรมและสัญญาอันเป็นเครื่องมือที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มอบให้แก่บุคคลเพื่อสร้างสิทธิและหน้าที่ผูกพันกันได้ตามความสมัครใจภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมาย⁴ เสียก่อน นิติกรรมหมายถึงอะไรนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้นิยามไว้ว่า “นิติกรรมหมายความว่า การใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัครมุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ” หรือ นิติกรรมคือการกระทำของบุคคลโดยชอบด้วยกฎหมายและมุ่งต่อผลในกฎหมายที่จะเกิดขึ้นได้แก่การเคลื่อนไหวแห่งสิทธินั่นเอง นิติกรรมอาจแบ่งออกได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับว่าจะพิจารณาจากด้านใด ซึ่งในบทความฉบับนี้จะกล่าวถึงเฉพาะการพิจารณาด้านตัวผู้ทำนิติกรรมเป็นสำคัญ⁵ ได้แก่

1) นิติกรรมฝ่ายเดียว หมายถึง นิติกรรมที่เกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของบุคคลฝ่ายเดียวแล้วก่อให้เกิดผลเป็นนิติกรรมทันที เช่น พินัยกรรม การรับสภาพหนี้ การปลดหนี้ การบอกเลิกสัญญา เป็นต้น

2) นิติกรรมหลายฝ่าย หมายถึง นิติกรรมที่เกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป⁶ หมายความว่าลำพังการแสดงเจตนาของบุคคลฝ่ายเดียวย่อมไม่อาจเกิดผลเป็นนิติกรรมได้จะต้องมีการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปจึงจะก่อให้เกิดผลเป็นนิติกรรมหลายฝ่ายนี้ นิติกรรมหลายฝ่ายก็คือสัญญานั้นเอง เช่น

⁴ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นิติกรรมสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2557) หน้า 1.

⁵ สำหรับด้านอื่น เช่น นิติกรรมที่มีเงื่อนไขเงื่อนไข กับนิติกรรมที่ไม่มีเงื่อนไขเงื่อนไข นิติกรรมที่มีค่าตอบแทนกับนิติกรรมที่ไม่มีค่าตอบแทน เป็นต้น

⁶ จี๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรม สัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 193.

สัญญาซื้อขายต้องมีผู้ซื้อฝ่ายหนึ่งกับผู้ขายอีกฝ่ายหนึ่ง สัญญาเช่าซื้อต้องมีผู้ให้เช่าซื้อฝ่ายหนึ่งกับผู้เช่าซื้ออีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น สัญญาจึงต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ในบทบัญญัติทั่วไปเกี่ยวกับความสมบูรณ์ของนิติกรรม

2.1 การแสดงเจตนาและการตีความการแสดงเจตนา

เมื่อนิติกรรมหรือสัญญาเกิดจากการกระทำของบุคคลผ่านการแสดงเจตนาอันเป็นสิ่งที่สะท้อนความประสงค์ของผู้ทำนิติกรรมให้ปรากฏออกมาไม่ว่าจะโดยชัดแจ้ง เช่น การพูดเขียนหรืออากัปกริยาอย่างการใช้มือหยิบสินค้าที่วางอยู่บนชั้นวางไปชำระเงินกับพนักงานหรือโดยปริยาย เช่น เจ้าหนี้ฉีกสัญญากู้ยืมเงินทั้งเป็นการแสดงเจตนาโดยปริยายแล้วว่าเจ้าหนี้ได้ปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้⁷ และโดยการนิ่งซึ่งโดยหลักแล้วไม่ถือเป็นการแสดงเจตนา⁸ เนื่องจากการแสดงเจตนาต้องเป็นการแสดงความประสงค์ของผู้ทำนิติกรรมให้ปรากฏ แต่มีข้อยกเว้นบางประการที่กฎหมายยอมรับว่าการนิ่งเป็นการแสดงเจตนาทำนิติกรรมได้ เช่น สัญญาเช่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์⁹ บัญญัติไว้ว่าหากครบกำหนดระยะเวลาการเช่าแล้วผู้เช่ายังครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่แล้วผู้ให้เช่ารู้และไม่ทักท้วงกฎหมายให้ถือว่ามิสัญญาเช่ากันต่อไปโดยไม่มีกำหนดเวลา กรณีนี้ดังกล่าวคือกฎหมายถือเอาการนิ่งของผู้เช่าและผู้ให้เช่าเป็นการแสดงเจตนาทำสัญญาเช่ากันต่อไปโดยไม่มีกำหนดเวลานั้นเอง นอกจากนี้ กรณีที่มีธรรมเนียมประเพณีหรือที่ประเพณีที่พุดกันระหว่างคู่สัญญา¹⁰ อาจถือว่าการนิ่งเป็นการแสดงเจตนาอย่างหนึ่งได้เช่นกัน

2.2 การตีความแสดงเจตนา

การตีความแสดงเจตนา หมายถึง การค้นหาเจตนาที่แท้จริงของผู้แสดงเจตนาซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้เกี่ยวกับการตีความแสดงเจตนาและสัญญา ดังนี้

⁷ อัครวิทย์ สุมาวงศ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม สัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2552), หน้า 6.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 570

¹⁰ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรม สัญญา, หน้า 90

มาตรา 171 “ในการตีความการแสดงเจตนา นั้น ให้มุ่งถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษร”

มาตรา 368 “สัญญา นั้น ท่านให้ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย”

หมายความว่า ในการตีความแสดงเจตนา นั้นกฎหมายให้พิจารณาจากความมุ่งหมายที่แท้จริงของผู้แสดงเจตนาและเหตุผลอื่น ๆ ประกอบด้วยโดยไม่ยึดถือถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษรที่เขียนออกมาเป็นสำคัญ¹¹ เช่น คู่สัญญาเขียนสัญญาใช้ชื่อว่าสัญญาเช่าซื้อแต่เมื่อพิจารณาเนื้อหาในสัญญาแล้วเป็นเรื่องซื้อขายก็ต้องดูเจตนาที่แท้จริงว่าคู่สัญญาต้องการทำสัญญาอะไร หากเจตนาที่แท้จริงเป็นการซื้อขายสัญญาดังกล่าวก็เป็นสัญญาซื้อขาย¹² สิทธิหน้าที่ระหว่างคู่สัญญาจึงต้องบังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเรื่องซื้อขาย แม้ว่าสัญญาจะเขียนว่าเป็นสัญญาเช่าซื้อก็ตาม เมื่อทราบเจตนาที่แท้จริงหรือความประสงค์ร่วมกันของคู่สัญญาแล้ว¹³ ในการตีความสัญญาก็จะต้องตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริตโดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย ในกรณีที่มีประเด็นขึ้นสู่การพิจารณาให้ผู้พิพากษาต้องตีความการแสดงเจตนาจะต้องมีการสืบพยานหลักฐานเสียก่อนว่ามีการ

¹¹ สำหรับประเด็นที่ว่าควรตีความการแสดงเจตนาเมื่อใด จะต้องตีความต่อเมื่อถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษรไม่ชัดเจนหรือตีความได้หลายทางเท่านั้นหรือไม่หรือหากชัดเจนแล้วไม่จำเป็นต้องตีความนั้น ประเด็นดังกล่าวไม่ได้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของบทความฉบับนี้ หากผู้อ่านสนใจศึกษาประเด็นดังกล่าวสามารถศึกษาได้ใน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สรุปสาระสำคัญจากสัมมนาวิชาการ หัวข้อ “การตีความการแสดงเจตนาและการตีความสัญญา” [ออนไลน์] 19 พฤษภาคม 2567. แหล่งที่มา: <https://www.law.tu.ac.th/seminar-summary-interpretation>

¹² อัครวิทย์ สุมาวงศ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม สัญญา, หน้า 15.

¹³ พลภวิชัย พันธุ์คำเกิด, คู่มือสัมมนาและวิเคราะห์ข้อสอบกฎหมายลักษณะนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรู๊สมาย พับลิชชิง จำกัด, 2560) หน้า 148.

แสดงเจตนาออกมาอย่างไร¹⁴ ซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่คู่ความต้องนำพยานบุคคล พยานเอกสารหรือวัตถุพยานมาสืบ¹⁵ เมื่อได้ข้อเท็จจริงเป็นยุติแล้วนำมาสู่ปัญหาการตีความ ซึ่งเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่ผู้พิพากษาต้องตีความเป็นลำดับถัดมา

3. หลักอิสระทางแพ่งและหลักเสรีภาพในการทำสัญญา

ในทางทฤษฎีกฎหมายแพ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าบุคคลทุกคนในฐานะปัจเจกชนมีอิสระที่จะตัดสินใจเกี่ยวกับขอบเขตในทางกฎหมายของเราทั้งในทางส่วนตัว¹⁶ และทรัพย์สิน¹⁷ โดยนิติกรรมสัญญา¹⁸ และเมื่อเราใช้อิสระนี้แล้วกฎหมายจะมารับรองให้สิ่งที่เราทำบังเกิดผลทางกฎหมาย¹⁹ หรือที่เรียกว่า หลักอิสระทางแพ่ง (Private Autonomy) ส่วนหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) หมายถึงเสรีภาพที่จะเข้ามาตกลงทำสัญญาและไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐเมื่อสัญญาเกิดแล้ว²⁰

¹⁴ อัครวิทย์ สุมาวงศ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม สัญญา, หน้า 16

¹⁵ ต่างจากการเขียนตอบข้อกฎหมายไม่ว่าในระดับชั้นปริญญาตรี ปริญญาโทหรือในการสอบวัดผลการสอบเพื่อรับราชการในตำแหน่งงานทางกฎหมาย ข้อเท็จจริงที่ระบุในข้อสอบอุทธรณ์หรือข้อสอบตุกตานี้ล้วนแต่เป็นข้อเท็จจริงที่รับฟังเป็นยุติแล้วทั้งสิ้น จึงมักมีคำกล่าวว่า ‘อย่าเถียงข้อเท็จจริงในข้อสอบ’ เช่น ข้อสอบระบุว่านายแดงตะโกนบอกนางดำว่าขอยืมเงิน 100 บาท เช่นนี้ข้อเท็จจริงที่นิสิตหรือนักศึกษาจะต้องวินิจฉัยจึงยุติว่านายแดงได้ตะโกนบอกนางดำว่าขอยืมเงิน 100 บาทจริง ต่างจากการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลที่จะต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่ได้จากการสืบพยานว่านายแดงตะโกนบอกนางดำว่าขอยืมเงินจำนวนดังกล่าวกันจริงหรือไม่ เพราะเหตุใดจึงเชื่อเช่นนั้น

¹⁶ เช่น การสมรส หย่า รับรองบุตร รับบุตรบุญธรรม เป็นต้น

¹⁷ เช่น การทำพินัยกรรม ซื้อขาย เช่าซื้อ ค้ำประกัน เป็นต้น

¹⁸ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายนิติกรรม สัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2554) หน้า 25-26.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 279.

หลักเสรีภาพในการทำสัญญาดังกล่าวเป็นหลักที่ซ่อนอยู่ในหลักอิสระทางแพ่ง²¹ ได้รับการรับรองไว้ในกฎหมายคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 151 บัญญัติไว้ว่า

“การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นไม่เป็นโมฆะ”

หมายความว่า นอกจากคู่สัญญาจะมีเสรีภาพในการเลือกว่าจะทำสัญญากับใคร มีวัตถุประสงค์ของสัญญาซึ่งหมายถึงประโยชน์อันเป็นผลสุดท้ายที่ผู้แสดงเจตนาทำสัญญาประสงค์จะให้เกิดขึ้น²² กำหนดเนื้อหาในสัญญานั้นอย่างไรก็ได้²³ ตราบเท่าที่ไม่ขัดกับกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอันเป็นหลักจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาซึ่งจะได้อธิบายต่อไปในข้อ 4. ตลอดจนมีเสรีภาพที่จะทำสัญญาในประเภทที่แตกต่างจากที่กฎหมายกำหนด²⁴ คือ ทำสัญญาที่ไม่มีชื่อเรียกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ได้ เช่น สัญญากิจการร่วมค้า (Joint Venture) หรือ กิจการร่วม (consortium) เป็นต้น

4. ข้อจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญา

จากหลักเสรีภาพในการทำสัญญาดังที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการทำสัญญากับผู้ใดด้วยข้อตกลงอย่างไรก็ได้โดยมีหลักประกันว่าเมื่อได้ทำสัญญากันแล้วจะไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐนั้น อย่างไรก็ตามในบางกรณีกฎหมายจำเป็นต้องจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาด้วยเหตุผลบางประการเพื่อไม่ให้เสรีภาพในการทำสัญญาของบุคคลไปกระทบหรือก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่นหรือสังคมโดยรวม²⁵ ซึ่งในบทความ

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 282.

²² อัครวิทย์ สุมาวงศ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม สัญญา, หน้า 20.

²³ ศันท์ภรณ์ โสติพันธุ์, คำอธิบายนิติกรรม สัญญา, หน้า 283.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 283.

ฉบับนี้จะกล่าวถึงเฉพาะข้อจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น²⁶ ข้อจำกัดดังกล่าวได้แก่²⁷

4.1 วัตถุประสงค์ของนิติกรรมหรือสัญญา

วัตถุประสงค์ของนิติกรรมคือประโยชน์อันเป็นผลสุดท้ายที่ผู้แสดงเจตนาทำสัญญาประสงค์จะให้เกิดขึ้น²⁸ เช่น นายเหลืองซื้อบ้านจากนายฟ้า วัตถุประสงค์สำหรับนายเหลืองคือต้องการได้กรรมสิทธิ์ในบ้าน ส่วนนายฟ้าคือต้องการเงินจากการขายบ้าน วัตถุประสงค์ของนิติกรรมจึงเป็นความมุ่งหมายในการทำสัญญาของแต่ละฝ่าย²⁹ วัตถุประสงค์ของนิติกรรมที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จำกัดกรอบบัญญัติไว้ในมาตรา 150 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“การใด³⁰ มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการพินวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ”

วัตถุประสงค์ของนิติกรรมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าวกรณีนิติกรรมหลายฝ่ายนั้นคู่กรณีทุกฝ่ายจะต้องรับรู้ในวัตถุประสงค์ของนิติกรรมร่วมกัน³¹ เว้นแต่โดยตัวของนิติกรรมเองนั้นชัดเจนอยู่แล้วว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย³² คู่กรณีอีกฝ่ายจะปฏิเสธหรืออ้างว่า

²⁶ นอกจากข้อจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว เสรีภาพในการทำสัญญาอาจถูกจำกัดโดยกฎหมายอื่น เช่น การจำกัดเสรีภาพเพราะเหตุที่คู่สัญญา มีอำนาจทางเศรษฐกิจเหนือกว่า เช่น การจำกัดเสรีภาพด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2550 และกฎหมายคุ้มครองแรงงาน เป็นต้น

²⁷ พลภวิชัย พันธุ์คำเกิด, คู่มือสัมมนาและวิเคราะห์ข้อสอบกฎหมายลักษณะนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1, หน้า 20.

²⁸ อัครวิทย์ สุมาวงศ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม สัญญา, หน้า 20.

²⁹ เรื่องเดียวกัน

³⁰ คำว่า “การใด” ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ลักษณะ 4 นิติกรรม หมายถึง นิติกรรม และในบทความฉบับนี้หมายถึง นิติกรรม

³¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1124/2512

³² อัครวิทย์ สุมาวงศ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม สัญญา, หน้า 21

ไม่รู้ไม่ได้ เช่น การจ้างฆ่าคน หรือการซื้อขายยาเสพติด เนื่องจากคู่สัญญาต้องรู้อยู่แล้วว่าการฆ่าคนหรือการซื้อขายยาเสพติดเป็นสิ่งที่มีความผิดตามกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิด ผลของการฝ่าฝืน คือ นิติกรรมหรือสัญญานั้นตกเป็นโมฆะ หมายถึง เสียเปล่า³³ ไม่มีผลตามกฎหมาย คู่กรณีคงอยู่ในฐานะเดิมเสมือนดังไม่ได้เข้าทำนิติกรรมหรือสัญญานั้น หากต้องมีการเรียกร้องสิ่งใดต่อกัน เช่น คืนเงินที่ชำระไป ต้องเรียกร้องตามหลักเกณฑ์ที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ในเรื่องลามาภิไธยได้

4.1.1 วัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย

วัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย หมายถึง เป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติห้ามเอาไว้ชัดเจนเนื่องจากการกระทำนั้นขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนซึ่งนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า³⁴ การกระทำใดที่ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายย่อมเป็นการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย เช่น ประมวลกฎหมายยาเสพติดบัญญัติห้ามซื้อขายยาบ้าหรือเมทแอมเฟตามีนหรือเฮโรอีน หากมีบุคคลใดทำสัญญาซื้อขายยาเสพติดดังกล่าวย่อมเป็นการกระทำที่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายและขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นต้น

4.1.2 วัตถุประสงค์เป็นการพ้นวิสัย

วัตถุประสงค์เป็นการพ้นวิสัย หมายถึง เป็นข้อตกลงที่ไม่ว่าบุคคลใดก็ไม่อาจปฏิบัติตามสัญญาได้โดยแน่แท้ก่อนหรือขณะที่มีการทำนิติกรรมหรือสัญญานั้น³⁵ เช่น สัญญาซื้อขายบ้านที่ถูกไฟไหม้ไปแล้ว เป็นต้น³⁶

³³ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรม สัญญา, หน้า 138.

³⁴ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นิติกรรมสัญญา, หน้า 25-26.

³⁵ อัครวิทย์ สุมาวงศ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม สัญญา, หน้า 31.

³⁶ แต่หากเป็นการพ้นวิสัยที่เกิดขึ้นหลังการทำนิติกรรมหรือสัญญา เช่น ตามตัวอย่างข้างต้น ขณะที่ทำสัญญาซื้อขายบ้านยังไม่ถูกไฟไหม้ ต่อมาบ้านถูกไฟไหม้ สัญญาดังกล่าวย่อมไม่มีวัตถุประสงค์เป็นการพ้นวิสัยแต่เป็นเรื่องการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 370 ถึง 372

4.1.3 วัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หมายถึง วัตถุประสงค์ของนิติกรรมหรือสัญญานั้นขัดกับประโยชน์ของประเทศชาติหรือประชาชน³⁷ เช่น ความมั่นคงของรัฐ เศรษฐกิจของประเทศ สถาบันครอบครัวหรือกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น ส่วนศีลธรรมอันดีของประชาชน หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม³⁸ ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและขึ้นอยู่กับสภาพสังคมในแต่ละพื้นที่ เช่น นายดำทำสัญญาให้เงินนางสาวแดงเพื่อตอบแทนที่ยอมเป็นภรรยาอีกคนโดยนางสาวแดงรู้อยู่แล้วว่านายดำมีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว นอกจากจะเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย³⁹ ยังขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนเนื่องจากกฎหมายยอมรับให้คู่สมรส⁴⁰ มีคู่ได้เพียงคนเดียว สัญญาให้เงินดังกล่าวตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 หากนายดำให้เงินนางสาวแดงไปแล้วก็ไม่อาจเรียกคืนได้⁴¹ นอกจากนี้หากนายดำจดทะเบียนสมรสกับนางสาวแดงย่อมเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนและฝ่าฝืนเงื่อนไขแห่งการสมรสว่าชายหรือหญิงจะต้องไม่เป็นคู่สมรสของบุคคลอื่น⁴² อีกด้วย⁴³

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

³⁸ อัครวิทย์ สุมาวงศ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม สัญญา, หน้า 33.

³⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 3972/2529

⁴⁰ รวมถึง “คู่ชีวิต” ตามร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต และ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ... ที่ฟังผ่านความเห็นชอบของที่ประชุมวุฒิสภาเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2567

⁴¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1913/2511

⁴² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1452 ประกอบมาตรา 1495

⁴³ ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่าผลของการฝ่าฝืนเงื่อนไขแห่งการสมรสตามมาตรา 1452 นี้ มีผลให้การสมรสตกเป็นโมฆะตามมาตรา 1495 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดผลแห่งการฝ่าฝืนสัญญาสมรสเอาไว้โดยเฉพาะแล้ว จึงไม่นำมาตรา 150 มาใช้ในกรณีดังกล่าว

4.2 แบบของนิติกรรมหรือสัญญา

หมายถึง พิธีการที่กฎหมายกำหนดให้ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมหรือสัญญาต้องปฏิบัติตาม ในเรื่องของแบบนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จำกัดกรอบไว้ในมาตรา 152 บัญญัติไว้ว่า

“การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้การนั้น เป็นโมฆะ”

สำหรับแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ นิติกรรมที่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น สัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ นิติกรรมที่ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น การจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนสามัญ การจดทะเบียนบริษัทจำกัด การจดทะเบียนสมรส การจดทะเบียนรับรองบุตร นิติกรรมที่ต้องทำเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง และนิติกรรมที่ต้องทำเป็นหนังสือ เช่น สัญญาเช่าซื้อ

4.3 ความสามารถในการทำนิติกรรมหรือสัญญา

ความสามารถของบุคคลในการทำนิติกรรมหรือสัญญานี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จำกัดกรอบไว้ในมาตรา 153 บัญญัติไว้ว่า

“การใดมิได้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยความสามารถของบุคคล การนั้นเป็นโมฆะ”

บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยความสามารถของบุคคลนั้นหมายถึงบุคคลธรรมดา ไม่รวมถึงนิติบุคคลบุคคลธรรมดาที่จะแสดงเจตนาทำนิติกรรมที่เกิดผลโดยสมบูรณ์ได้นั้น จะต้องมีความสามารถในการทำนิติกรรมหรืออีกนัยหนึ่งคือไม่เป็นผู้หย่อนความสามารถตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถของบุคคลกำหนดไว้ ได้แก่ ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนวิกลจริตและคนเสมือนไร้ความสามารถ เนื่องจากกฎหมายเห็นว่าบุคคลเหล่านี้มีความบกพร่องหย่อนความสามารถบางประการ เช่น ผู้เยาว์ด้วยเหตุที่อายุน้อยอาจไม่มีความชัดเจนในชีวิตเพียงพอจะจัดการระมัดระวังดูแลผลประโยชน์ได้

เสียของตนเองได้เต็มที่จึงต้องคุ้มครองไม่ให้ถูกเอาเปรียบ⁴⁴ ผลของการฝ่าฝืนคือ นิติกรรม หรือสัญญานั้นตกเป็นโมฆะ หมายถึง นิติกรรมที่อาจถูกบอกกล่าวให้เป็นโมฆะแต่เริ่มต้น หรือให้สัตยาบันทำให้สมบูรณ์แต่เริ่มต้นได้เช่นกัน⁴⁵

5. บทวิเคราะห์

จากข้อเท็จจริงที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในบทนำคือ นางสาวแดงเป็นโจทก์ฟ้องขอให้ นายดำชำระเงินตามสัญญากู้ยืมเงินจำนวน 300,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยตามกฎหมาย นายดำต่อสู้คดีว่านางสาวแดงกับนายดำเป็นคนรักกัน วันหนึ่งนางสาวแดงจับได้ว่านายดำ นอกใจไปมีผู้หญิงคนอื่นจึงให้นายดำทำสัญญากู้ยืมเงินไว้หนึ่งฉบับว่าถ้าหากนายดำนอกใจ ไปมีผู้หญิงคนอื่นอีกจะต้องชำระเงินให้นายดำ 300,000 บาท สัญญากู้ยืมที่ทำกันไว้จึงไม่มี มูลหนี้ต่อกันขอให้ศาลพิพากษายกฟ้องของนางสาวแดง คือ ให้พิพากษานายดำไม่ต้อง รับผิดในเงิน 300,000 บาท ข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นเรื่องจริงที่เกิดในประเทศไทยเท่านั้น แต่เคยเกิดขึ้นในต่างประเทศโดยบัญชีผู้ใช้แอปพลิเคชัน TikTok ชื่อบัญชี @SalamiiQueen หรือ Chaylene Martinez ได้เผยแพร่วิดีโอทำนองว่า เธอให้คู่หมั้น ของเธอลงลายมือชื่อในสัญญาทางกฎหมายฉบับหนึ่งโดยตกลงว่าเขาจะจ่ายเงินให้เธอหาก เขาเคยนอกใจ⁴⁶ ประเด็นทางกฎหมายที่น่าสนใจในกรณีนี้คือ สัญญาที่สร้างขึ้นระหว่างคู่รัก ว่าจะไม่นอกใจต่อกันนี้หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งประพฤติผิดสัญญาคู่สัญญาอีกฝ่ายสามารถ นำสัญญานับดังกล่าวมาฟ้องร้องบังคับคดีได้หรือไม่ อย่างไร ต่อประเด็นดังกล่าวอาจแบ่ง ได้เป็นสองกรณีคือคู่สัญญามีใช้คู่สมรสตามกฎหมายกรณีหนึ่ง กับ คู่สัญญามีสถานะเป็นคู่ สมรสหรือคู่ชีวิตตามกฎหมายอีกกรณีหนึ่ง

⁴⁴ อัครวิทย์ สุมาวงศ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม สัญญา, หน้า 67.

⁴⁵ จิต เศรษฐบุตร์, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรม สัญญา, หน้า 149.

⁴⁶ Asia Grace, I made my fiancé sign a contract — if he cheats, he'll pay my bills for life [Online], 10 May 2024. Source: <https://nypost.com/2022/08/26/i-made-my-fiance-sign-a-no-cheating-contract-hell-pay/>

5.1 กรณีคู่สัญญามิใช่คู่สมรสตามกฎหมาย

คู่สัญญามิใช่คู่สมรสตามกฎหมาย หมายถึง กรณีคู่สัญญาได้จดทะเบียนสมรสกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1457 สถานะหรือความสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาจึงอาจเป็นคู่รัก คู่หมั้น หันส่วนชีวิตหรือความสัมพันธ์ที่มีชื่อเรียกอย่างอื่น สัญญาที่ทำระหว่างกันว่าจะไม่นอกใจต่อกัน หมายถึง ข้อสัญญาที่ตกลงว่าจะซื่อตรงต่อกันและจะไม่ไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่นนอกจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อพิจารณาความประสงค์หรือเจตนาที่แสดงออกผ่านนิติกรรมหรือสัญญานี้คือการ “งดเว้นการกระทำ” ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งหนึ่งประเภทหนึ่งและการงดเว้นการกระทำดังกล่าวคือการไม่ไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่นอันเป็นวัตถุประสงค์หรือประโยชน์อันเป็นผลสุดท้ายที่คู่สัญญาประสงค์จะให้เกิดขึ้นนั่นเอง แม้สัญญาดังกล่าวตามข้อเท็จจริงจะใช้ชื่อว่า “สัญญากู้ยืม” ซึ่งเป็นสัญญาทางแพ่งมีชื่อประเภทหนึ่งที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้⁴⁷ เมื่อพิจารณาเนื้อหาในสัญญาแล้วไม่ใช่เรื่องกู้ยืมเงินเพราะไม่ใช่กรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “ผู้ให้กู้” โอนกรรมสิทธิ์ในเงินให้แก่ “ผู้กู้” และผู้กู้ตกลงว่าจะคืนเงินจำนวนดังกล่าวให้แก่ผู้ให้กู้ แต่เป็นกรณีที่คู่สัญญาร่วมกันกำหนดว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะต้องงดเว้นการกระทำไม่ไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่น หากมีการละเมิดข้อตกลงดังกล่าวแล้วฝ่ายที่ละเมิดข้อตกลงจะต้องชดใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่าย ดังนั้น สัญญาดังกล่าวจึงไม่ใช่สัญญากู้ยืมเงินแต่เป็นสัญญาไม่มีชื่อที่คู่สัญญาร่วมกันกำหนดเนื้อหาตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา (The Autonomy of Will) และหลักเสรีภาพในการทำสัญญาก่อให้เกิดอำนาจบังคับคู่สัญญาตามความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา เป็นตัวกำหนดเนื้อหาของสัญญาได้อย่างอิสระตามเจตนาของบุคคลและเป็นตัวกำหนดผลของสัญญานั้นเอง⁴⁸ จึงเป็นประเด็นต้องพิเคราะห์ต่อไปว่าสัญญาดังกล่าว

⁴⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 650 “อันว่ายืมใช้สินเปลื้องนั้น คือสัญญาซึ่งผู้ให้ยืมโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินชนิดใช้ไปสิ้นไปนั้นเป็นปริมาณมีกำหนดให้ไปแก่ผู้ยืม และผู้ยืมตกลงว่าจะคืนทรัพย์สินเป็นประเภท ชนิด และปริมาณเช่นเดียวกันให้แทนทรัพย์สินซึ่งให้ยืมนั้น...”

⁴⁸ ดารารพร ธีระวัฒน์, กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบัน และปัญหาข้อสัญญาไม่เป็นธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542) หน้า 9, 12-13. อ้างถึงใน พลภวิชัย พันธุ์คำเกิด, คู่มือสัมมนาและวิเคราะห์ข้อสอบกฎหมายลักษณะนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1, หน้า 17.

ถูกจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือไม่ เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของสัญญาผู้เขียนในฐานะส่วนตัวเห็นว่า สัญญาดังกล่าวไม่ได้มี วัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายเนื่องจากเรื่องดังกล่าวมิได้เป็นเรื่องที่มี กฎหมายห้ามไว้โดยชัดแจ้งย่อมเป็นเรื่องที่คู่สัญญาสามารถตกลงกันได้โดยชอบด้วย กฎหมาย อีกทั้งไม่เป็นการพันวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน ในทางตรงกันข้ามการไม่ไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่นเป็นเรื่องที่ สอดคล้องกับหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนในยุคสมัยปัจจุบัน ทั้งมีการบัญญัติไว้ชัดเจนว่าหากคู่สัญญามีสถานะเป็นคู่สมรสหรือคู่ชีวิตตามกฎหมายแล้ว จะต้องไม่ไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่นหรือเป็นชู้ มีชู้ ซึ่งในประเด็นดังกล่าวจะได้ ทำการวิเคราะห์ต่อไปในข้อ 5.2 นอกจากนี้สัญญาดังกล่าวไม่ได้มีแบบที่กฎหมายบังคับไว้ และหากไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายเป็นบุคคล ผู้หย่อนความสามารถแล้วสัญญาดังกล่าวย่อมสมบูรณ์มีสภาพบังคับตามกฎหมาย ก่อให้เกิดมูลหนี้ระหว่างคู่สัญญาที่ต้องปฏิบัติตาม

นอกจากนี้ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า สัญญาดังกล่าวที่คู่รัก คู่หมั้นหรือความสัมพันธ์ที่มี ชื่อเรียกอย่างอื่นตกลงกันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ว่าจะไม่นอกใจกันก่อนจดทะเบียนสมรส ตามกฎหมายนั้นมิใช่ “สัญญาก่อนสมรส” (prenuptial agreement) ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1465 เนื่องจากมิใช่การตกลงกันเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สิน ก่อนสมรส แต่เป็นการตกลงกันในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ต้องงดเว้นกระทำการ ไม่ไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่น หากต่อมาคู่สัญญาได้จดทะเบียนสมรสเป็นสามี ภรรยาชอบด้วยกฎหมายแล้ว สัญญาดังกล่าวอาจเข้าลักษณะเป็นพันธบัตร⁴⁹ (Bond) หมายถึง ถ้อยคำหรือสัญญาว่าจะไม่ประพฤติละเมิดตามเงื่อนไขที่ให้ไว้ในเรื่อง ความประพฤติที่ดี (Bond of Good Behavior) ที่ได้ให้ไว้ก่อนจดทะเบียนสมรสซึ่งอาจเป็น ข้อตกลงว่าจะกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการก็ได้ เช่น สามีทำพันธบัตรกับภรรยาว่าจะ

⁴⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 2553/2526

ยอมเลิกกับอนุภรรยาที่มีอยู่⁵⁰ หากคู่สมรสฝ่ายหนึ่งประพฤติผิดทัณฑ์บนแล้วอีกฝ่ายหนึ่งสามารถนำมาเป็นเหตุอ้างเพื่อฟ้องหย่าได้⁵¹ ซึ่งในประเด็นดังกล่าวศาลฎีกาได้ให้เหตุผลไว้ทำนองว่า “ทัณฑ์บนที่ทำกันเป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติดังกล่าวนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนศีลธรรมอันดีหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพในส่วนบุคคล ไม่มีวัตถุประสงค์ที่ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายใด ๆ อีกทั้งมิได้เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ต่อมาโจทก์และจำเลยได้จดทะเบียนสมรสก็ได้ยอมรับสัญญาฉบับนี้ให้มีผลผูกพันบังคับระหว่างกันได้ สัญญาฉบับนี้จึงมีผลใช้บังคับได้ตามกฎหมายไม่เป็นโมฆะ...”

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า สัญญาว่าจะไม่นอกใจกันระหว่างคู่สัญญาที่แม้มิได้มีสถานะเป็นคู่สมรสตามกฎหมายย่อมเป็นสัญญาที่มีผลสมบูรณ์มีสภาพบังคับตามกฎหมาย

5.2 กรณีคู่สัญญามีสถานะเป็นคู่สมรสหรือคู่ชีวิตตามกฎหมาย

คู่สัญญามีสถานะเป็นคู่สมรสตามกฎหมายหมายถึง กรณีคู่สัญญาได้จดทะเบียนสมรสกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1457 หรือเป็นคู่ชีวิตตามกฎหมาย⁵² และโดยที่ระบบกฎหมายครอบครัวของประเทศไทยรวมถึงต่างประเทศหลายประเทศเป็นระบบผัวเดียวเมียเดียวคือ กฎหมายยอมรับสถานะของการเป็นคู่สมรสผ่านทะเบียนสมรสเดียวเท่านั้นไม่อาจจดทะเบียนสมรสซ้อนได้ กฎหมายจึงไม่ยอมรับให้คู่สมรสฝ่ายหนึ่งประพฤตินอกใจคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งโดยการไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่นนอกจากคู่สมรสของตน ดังนั้น ในกรณีคู่สมรสทำสัญญาระหว่างกันว่าจะไม่นอกใจกัน หมายถึง จะไม่ไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่นนอกจากคู่สมรสของตนสัญญาดังกล่าวย่อมเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับกฎหมายหรืออีกนัยหนึ่งคือมีวัตถุประสงค์ชอบด้วยกฎหมาย ไม่พัวพันและสอดคล้องกับหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนในยุคสมัยปัจจุบันจึงเป็นสัญญาที่สมบูรณ์มีสภาพ

⁵⁰ ประสพสุข บุญเดช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 17 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2552) หน้า 432.

⁵¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516(8)

⁵² ที่อยู่ระหว่างการนำร่างกฎหมายขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นกฎหมายตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญต่อไป

บังคับตามกฎหมาย ก่อให้เกิดมูลหนี้ระหว่างคู่สัญญาที่ต้องปฏิบัติตาม อนึ่งแม้คู่สมรสจะไม่ได้ทำสัญญาระหว่างกันไว้กฎหมายก็ไม่อาจยอมให้มีการประพฤตินอกใจคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง (Infidelity) เป็นชู้หรือมีชู้ (Adultery) กับบุคคลอื่นได้ หากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมีพฤติกรรมดังกล่าวคู่สมรสฝ่ายที่ไม่ได้เป็นฝ่ายผิดย่อมมีสิทธิอ้างเหตุดังกล่าวเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ตามกฎหมาย⁵³ และมีสิทธิฟ้องเรียกค่าทดแทนเอาจากคู่สมรสฝ่ายที่ประพฤตินอกใจและเอาจากบุคคลอื่นที่เป็นต้นเหตุให้มีการประพฤตินอกใจด้วยได้⁵⁴ แม้จะมีได้มีสัญญาใดต่อกัน

6. บทสรุป

คดีแพ่งที่ผู้เขียนนำมาเป็นภูมิหลังของเรื่องเล่าในบทความฉบับนี้คงเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งที่ผู้อ่านในฐานะนักศึกษากฎหมายและนักกฎหมายทุกคนอาจต้องพบเจอไม่ว่าในฐานะผู้นำคดีขึ้นสู่ศาล หนายความของคู่ความหรือในฐานะผู้ตัดสินคดีที่ล้วนแต่ต้องพินิจพิเคราะห์ผ่านทฤษฎีและแนวคิดเบื้องหลังของหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องจนนำไปสู่การให้เหตุผลทางกฎหมายอันเป็นหัวใจและแก่นของการศึกษากฎหมายอย่างแท้จริงมิใช่เพียงการอ้างบทมาตราในกฎหมายประกอบคำพิพากษาของศาลแล้วสรุปผลทางกฎหมายที่ไม่เพียงทำให้เส้นของการศึกษากฎหมายถูกทำลายลงเท่านั้นแต่อาจทำให้เมล็ดพันธุ์ทางวิชาการต้องถูกจำกัดกรอบและไม่อาจเจริญงอกงามทัดเทียมนานาประเทศได้

⁵³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (1)

⁵⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1523

รายการอ้างอิง

- คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สรุปสาระสำคัญจากสัมมนาวิชาการ หัวข้อ “การตีความการแสดงเจตนาและการตีความสัญญา” [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.law.tu.ac.th/seminar-summary-interpretation>
- จิต เศรษฐบุต, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรม สัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552).
- ดาราพร ธีระวัฒน์, กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบัน และปัญหา ข้อสัญญาไม่เป็นธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542).
- ประสพสุข บุญเดช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 17 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2552).
- พลภวิชัย พันธุ์คำเกิด, ข้อสังเกตการเลือกใช้เหตุผลทางนิติศาสตร์ในการเขียนตอบข้อสอบกฎหมายกับการเรียงคำพิพากษา, วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2562).
- พลภวิชัย พันธุ์คำเกิด, คู่มือสัมมนาและวิเคราะห์ข้อสอบกฎหมายลักษณะนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงเทพมหานคร พับลิชชิง จำกัด, 2560).
- ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายนิติกรรม สัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2554).

- ศักดิ์ สอนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นิติกรรมสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2557).

- อัครวิทย์ สุมาวงศ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม สัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2552).

- Asia Grace, I made my fiancé sign a contract — if he cheats, he'll pay my bills for life [Online], Source: <https://nypost.com/2022/08/26/i-made-my-fiance-sign-a-no-cheating-contract-hell-pay/>